

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
БАЊА ЛУКА
Број: 71 0 П 045359 22 Рев
Бања Лука, 8.2.2023. године

Врховни суд Републике Српске у вијећу састављеном од судија Горјане Попадић, као предсједника вијећа, Росе Обрадовић и Тање Бундало, као чланова вијећа, у правној ствари тужитеља А.В. а.д. В.Л., кога заступа Р.Т., адвокат из Б.Л., против туженог Ј.К. из М., А., кога заступа М.Г., адвокат из Б.Л., ради испуњења уговора, вриједност спора 110.320,75 КМ, одлучујући о ревизији туженог против пресуде Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 045359 22 Гж 3 од 25.8.2022. године, на сједници одржаној 8.2.2023. године, донио је

ПРЕСУДУ

Ревизија се одбија.

Образложење

Првостепеном пресудом Основног суда у Бањој Луци број 71 0 П 045359 21 П 5 од 4.4.2022. године, одбијен је тужбени захтјев тужитеља да се обавезе тужени да му исплати износ од 110.320,70 КМ са законским затезним каматама од 4.7.2005. године до исплате и обавезан је тужитељ да туженом накнади трошкове поступка у износу од 4.378,35 КМ са законским затезним каматама од пресуђења до исплате, а преко овог износа је захтјев одбијен.

Другостепеном пресудом Окружног суда у Бањој Луци број 71 0 П 045359 22 Гж 3 од 25.8.2022. године, жалба тужитеља је усвојена, првостепена пресуда преиначена и усвојен је тужбени захтјев за главно потраживање са каматама од 4.7.2005. године до исплате и за накнаду трошкова поступка у износу од 12.712,45 КМ, а преко овог износа је захтјев за накнаду трошкова поступка одбијен и о трошковима жалбеног поступка тужитеља, одлучено је као у изреци пресуде.

Тужени ревизијом побија другостепену пресуду због повреда одредаба парничног поступка учињених пред другостепеним судом и погрешне примјене материјалног права и предлаже да се побијана пресуда преиначи на начин, да се жалба тужитеља одбије и првостепена пресуда потврди, уз обавезу тужитеља да туженом накнади трошкове заступања пред другостепеним судом и трошкове састава ревизије и таксе на ревизију, према трошковнику сачињеном у ревизији.

Одговор на ревизију није поднесен.

Ревизија није основана.

Тужитељ захтјевом у тужби тражи да се обавезе тужени да му у испуњењу уговора исплати износ од 110.320,70 КМ, са каматама од 4.7.2005. године до исплате и трошковима поступка.

Расправљајући о тужбеном захтјеву тужитеља првостепени суд је на основу проведних доказа утврдио: да су тужитељ и тужени закључили уговор о берзанском посредовању број ... од 23.6.2005. године, чији предмет је куповина и продаја хартија од вриједности по наруцби и за рачун туженог, за коју услугу се тужени обавезао тужитељу исплатити провизију; да је у испуњењу обавезе из уговора тужени 23.6.2005. године дао тужитељу дискрециони налог број ... за куповину 78000 акција, ознаке ... емитента Ц.с. а.д. Г., мјесто трговања Б.б. и да је истог дана на име куповине акција уплатио износ од 12.525,00 КМ; да је тужитељ Потврдом број ... од 23.6.2005. године потврдио пријем налога туженог за куповину наведене количине означених хартија од вриједности: да је према Извјештају Н.-В. о обављеним берзанским трансакцијама на дан 29.6.2005. године, тужитељ за налог туженог извршио куповину 48700 акција по цијени од 2,50 КМ по акцији, да укупна вриједност извршене трансакције на тај дан износи 121.750,00 КМ, од чега је уплаћени аванс од стране туженог у износу од 12.525,00 КМ, а износ од 109.225,00 КМ (која средства нису била на рачуну туженог), је према уплатници од 4.7.2005. године уплаћен са редовног рачуна Н.-В. и да је тужени у обавези платити и брокерску провизију у корист тужитеља у износу од 1.095,75 КМ; да су 23.6.2015. године Д. С. и Ж.П. дали налоге за продају акција емитента Ц.с. а.д. Г. и то 63476 акција и 63477 акција по минималној цијени од 0,1580 КМ по акцији; да је по извјештају Централног регистра ..., тужени уписан 29.10.2009. године са учешћем од 15,558608% по основу учешћа у куповини акција емитента Ц.с. а.д. Г.; да је према налазу вјештака економске струке А.Т. уплата износа од 12.525,00 КМ била довољна за куповину 78000 акција по налогу туженог од 23.6.2005. године према посљедњој тржишној цијени акција на дан 28.10.2003. године, као последњи дан када је било трговање на берзи и када је формирана цијена акција и званични „службени курс“ по цијени од 0,1575 КМ по акцији, а након тога, прва трансакција је извршена 29.6.2005. године, то јесте, предметна трансакција када је постигнут званични курс у износу од 2,50 КМ по акцији; да су 27.6.2005. године тужитељ и тужени закључили уговор о залагању акција (чији су потписи овјерени код Основног суда у Бањој Луци под бројем ОВ-...), којим су се сагласили да се у складу са дугорочним уговором о кредиту закљученим између Н.-А.-А.В. а.д. В.Л. и Ц.С., а.д. Г. (као дужник), заснује заложно право на хартијама од вриједности-акцијама залогодавца у корист Банке и то на 78000 акција (што чини 24,92 % учешћа у основном капиталу тог емитента), номиналне вриједности од 1,00 КМ, а тржишне вриједности од 0,1575 КМ по акцији; да су акције емитента Ц.с. а.д. Г. ознаке ... у количини од 48700 пренесене на власнички рачун туженог 4.7.2005. године, а да је пренос тих акција са власничког рачуна туженог на власнички рачун предузећа Е.т. д.о.о. Г., извршен унутар рачуна Централног регистра ... 25.2.2010. године, по основу рјешења о извршењу Основног суда у Градишци број 072-0-И-007047 09 од 14.9.2009. године; да је правоснажном пресудом Основног суда у Бањој Луци број 11 71 Пс 007913 06 од 29.1.2009. године обавезан тужени Е.т. д.о.о. Г. (купац), да са тужитељем (овдје тужени) Ј.К. (продавац) закључи уговор о продаји 48700 акција са правом гласа у Друштву Ц.с., а.д. Г. по цијени од 2,50 КМ по акцији, уз обавезу наведеног Друштва да исплати Ј.К. износ од 121.750,00 КМ, са законским затезним каматама од 19.11.2005. године до исплате, тако да са даном исплате тужени Е.т. д.о.о. Г. постаје власник наведених акција и да је правоснажним рјешењем Основног суда у Градишци број 072-0-И-007047-09 од 14.9.2009. године суд одредио извршење напријед означене пресуде.

На основу овако утврђеног чињеничног стања првостепени суд је закључио, да код чињенице да су парничне странке имале сазнање да је последња тржишна цијена акција које су биле у промету 2003. године износила 0,1575 КМ по акцији и да је тужитељ прихватајући налог туженог од 23.6.2005. године за куповину акција пристао на ту вриједност, па како уплаћени износ од 12.525,00 КМ од стране туженог извршен 23.6.2005. године није био довољан за куповину 78000 акција (на који гласи налог за куповину акција) емитента Ц.с. а.д. Г. на дан прометовања акција (29.6.2005. године), да је тужитељ био дужан о томе обавијестити туженог, а како то није учинио, да је Брокер тужитеља поступио супротно одреби члана 29. и 31. тада важећег Правилника о пословању берзанских посредника („Службени гласник Републике Српске“, број 11/02 до 54/06, даље: Правилник). Из ових разлога је, због непостојања правног основа (у уговору о берзанском пословању), а ни у закону за регрес тужитеља у односу на туженог на име доплаћеног износа купородајне цијене акција купљених на име туженог и провизије у укупном износу од 110.32,75 КМ, позивом на одредбе чланова 210, 211. и 813. Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, број 29/78, 39/85 и 57/89, те „Службени гласник Републике Српске“ број 17/93, 3/96 и 39/03 и 74/04, даље: ЗОО), тужбени захтјев тужитеља одбио као неоснован.

Другостепени суд је отворио расправу ради потпуног и правилног утврђивања чињеничног стања - извођења већ изведених доказа (саслушања вјештака финансијске струке А.Т., стараоца за посебан случај туженог и свједока Б.Р.), па је жалбу тужитеља усвојио, првостепену пресуду преиначио и тужбени захтјев усвојио. Према становишту тога суда, тужитељ и тужени су у уговорном односу по основу уговора о налогу, којим је тужени (налогодавац) дао тужитељу (налогопримац) налог за куповину хартија од вриједности напријед означеног емитента и тиме га овластио на предузимање послова из налога, уз обавезу туженог да му плати уговорену провизију. С обзиром на врсту налога који је тужени дао тужитељу за трговање хартијама од вриједности (дискрециони налог) и на околност да је тужитељ у извршењу налога купио за туженог 48700 акција (што је у оквиру датог налога), да је тужени извршио уплату износа од 12.525,00 КМ, а да је тужитељ у извршењу налога својим новчаним средствима уплатио преостали износ од 109.225,00 КМ на име купопродајне цијене акција и да су купљене акције дана 4.7.2005. године (када је тужитељ уплатио спорни износ) у Централном регистру ... пренесене у власништво туженог, према оцјени другостепеног суда, тужени је по обављеном послу из предметног уговора дужан да исплати тужитељу наведени новчани износ који је овдје предмет спора.

Одлука другостепеног суда је правилна и законита и ревизионим наводима туженог се ничим битним не доводи у озбиљну сумњу.

Одредбом члана 749. став 1. ЗОО прописано је да се уговором о налогу обавезује налогопримац према налогодавцу да за његов рачун предузме одређене послове и истовремено се овлашћује на предузимање тих послова (став 2.) Налогопримац има право на накнаду за свој труд, осим ако је другачије уговорено или произлази из природе међусобних односа. Сходно одредби члана 751. став 1. и став 3. ЗОО, налогопримац је дужан да изврши налог према примљеним упутствима са пажњом доброг привредника, односно доброг домаћина, остајући у границама налога и пазећи на интересе налогодавца, а ако налогодавац није дао одређено упутство о послу који треба обавити, налогопримац је дужан, руководећи се интересима налогодавца, поступати као добар домаћин. Сагласно одредби члана 124. ЗОО у двостраним уговорима кад једна страна не испуни своју обавезу

друга страна може, ако није нешто друго одређено, захтијевати испуњење обавезе или под одређеним условима раскинути уговор, а у сваком случају има право на накнаду штете.

Уговор о налогу је неформални правни посао који се сматра закљученим када налогопримац прихвати понуђени налог и начелно је наплативи уговор, а накнада која припада налогопримцу представља битан елемент уговора. Битна карактеристика уговора о налогу јесте, да њиме настају два правна односа, однос који се тиче налогодавца и налогопримца и однос између налогопримца и трећег лица.

Трговина хартијама од вриједности у смислу одредбе члана 2. став 11. тада важећег Закона о хартијама од вриједности („Службени гласник Републике Српске“, број 4/02-Пречишћени текст), подразумева пренос и регистрацију права власништва на хартијама од вриједности, на основу закљученог посла продаје, куповине, размјене, поклањања, наслеђивања, позајмљивања, као и осталих грађанских и правних послова. Начин пословања берзанског посредника уређен је Правилником.

Врсте налога са становишта услова и начина извршења и приказивања налога, које берзански посредник може користити за трговање хартијама од вриједности прописане су одредбом члана 17. Правилника. Тужени је посреднику у куповини акција издао – дискрециони налог. Слободни (дискрециони) налог је према тачки 13. члана 17. Правилника такав налог код којег клијент (овдје тужени) не одређује курс за куповину или продају хартије од вриједности и у берзански систем трговања се уноси по оцјени Брокера берзанског посредника, односно онда кад пажњом доброг стручњака оцијени да је с обзиром на стање на тржишту извршење налога најповољније за интересе клијента, а престаје да важи истеком дана трговања.

Потписивањем уговора о берзанском пословању, тужени је сагласно члану 3. уговора потврдио, да је упознат и да је сагласан са садржајем Правила берзанског пословања (што значи и правила садржаних у наведеном Правилнику) и да је сагласан да су Правила саставни дио уговора.

Према утврђењу нижестепених судова, које сагласно одредби члана 240. став 2. Закона о парничном поступку („Службени гласник Републике Српске“, број 58/03 до 61/13, даље: ЗПП), не може бити предмет побијања у ревизионом поступку тужени је, као налогодавац, дана 23.6.2005 године дао дискрециони налог тужитељу, као налогопримцу, за куповину 78000 напријед означених акција емитента Ц.с., а.д. Г., па како је 29.6.2005. године на организованом тржишту тужитељ извршио куповину 48700 акција по цијени 2,50 КМ по акцији, што износи 121.750,00 КМ, за коју куповину је тужени уплатио износ од 12.525,00 КМ, разлика купопродајне цијене коју је тужитељ у извршењу уговора о берзанском посредовању, поступајући по налогу туженог уплатио својим средствима емитенту износи 109.225,00 КМ, а провизија тужитеља је уговорена у износу од 1.095,75 КМ.

Везано за предметну купопродају акција током првостепеног поступка а и у жалбеном поступку се изјаснио свједок Б.Р. о уобичајеном току купопродаје акција на организованом тржишту наводећи, да је у конкретном случају цијена предметних акција „кренула“ са 15,00 фенинга, закључно са 2,50 КМ по акцији, да је купац (тужени) у току продаје био на телефонској вези са Брокером тужитеља и „на неки начин диктирао цијену“, а како је у току трговања, поред туженог, било и других заинтересованих купаца

који су се надметали у цијени, јер је брза „отворени систем“, постигнута је већа цијена и иста је закључена на 2,50 КМ по акцији.

С тим у вези је и извјештај Б.б. од 30.6.2005. године о обављеним берзанским трансакцијама на дан 29.6.2005. године у којем је, између осталог, наведено – да је највећи промет на редовном трговању дана 29.6.2005. године остварен са акцијама Ц.с., а.д. Г., у износу од 317.382,00 КМ, по цијени од 2,50 КМ по акцији, што представља раст цијене 1,426 % (при чему се има у виду цијена са последњег трговања хартијама од вриједности из 2003. године).

Правила садржана у ставу 1. члана 751. ЗОО о обавези налогопримца за извршење налога, како гласи су општа правила која се прецизније одређују конкретизацијом пажње доброг домаћина и доброг привредника која, с једне стране захтијевају, да налогопримац не прекорачи добијени налог, а с друге стране, да у свему пази и штити интересе налогодавца. Ова правила су од значаја у пословној пракси јер је налогодавац, по природи ствари стручњак за услуге које су предмет уговора о налогу, а када се ради о уговору уз накнаду, налогопримац, који је добио потребна упутства за извршење налога, дужан је да поступи на начин, који највише одговара интересима налогодавца.

Када се напријед наведено има у виду, те дефиниција слободног (дискреционог) налога који прописује одредба члана 17. став 13. Правилника (коју врсту налога је тужени дао тужитељу за трговање предметним акцијама), те исказ поменутог свједока, супротно наводима ревизије, другостепени суд је правилно судио када је захтјев тужитеља усвојио. Ово из разлога што тужени осим уопштених навода у ревизији ничим није доказао, у чему се огледа недовољан степен пажње Брокера тужитеља и да усљед тога у конкретном случају није остварен правни стандард - поступања тужитеља у трговању предметним акцијама са пажњом доброг привредника односно доброг домаћина. У прилог оваквог закључка овог суда је и чињеница, да је тужени за вријеме трговања акцијама, био на телефонској вези са Брокером тужитеља чиме је на посредан начин учествовао у одређивању купопродајне цијене акција (што током поступка он није спорио, нити то чини у ревизији).

Према томе, тужени је одабрао врсту налога, што је у његовој диспозицији (могао је, на примјер, одабрати и по лимитираној - ограниченој цијени, а није), чиме је одредио овлаштења тужитеља, а није доказао да је тужитељ током предметног трговања поступио противно наведеној одредби члана 751. ЗОО и члана 17. став 13. Правилника, па с обзиром на наведено и на чињеницу да су у трговању учествовала и трећа лица, да су продајну цијену диктирала тржишна правила понуде и потражње и протек времена од последњег трговања (2003. године), очекивања туженог да ће се трговање предметних акција извршити према цијени из тог периода очито (а и по природи и логици ствари), нису била оправдана, што се с обзиром на све напријед наведено, не може стављати на терет тужитељу.

Како су на извршење дискреционог налога туженог утицала тржишна правила понуде и потражње, о чему се у свом исказу изјаснио и поменути свједок, ревизиони наводи да се трговање акцијама у овом случају требало извршити по цијени од 0,1575 КМ по акцији, немају основа у утврђеном чињеничном стању и материјалном праву.

Другостепени суд је правилно оцијенио проведене доказе, при чему није починио повреду одребе члана 217. ЗПП када је отворио расправу и ради њихове правилне оцјене,

поново провео већ проведене доказе, побијану пресуду је донио правилном примјеном материјалног права и за своју одлуку је дао довољне и ваљане разлоге, које као правилне прихвата и овај суд, па се ревизиони наводи у овом правцу указују неоснованим.

С обзиром на разлоге садржане у образложењу ове пресуде, остали наводи ревизије нису од значаја за правилност и законитост побијане пресуде.

Из наведених разлога, а на основу одредбе члана 248. ЗПП, одлучено је као у изреци.

Предсједник вијећа
Горјана Попадић

Тачност отправка овјерава
Руководилац судске писарнице
Биљана Аћић